

Μετάφραση δοκιμιακού λόγου

Ενότητα 2: Μεταφράζοντας τις ανθρωπιστικές επιστήμες

Τιτίκα Δημητρούλια

Τομέας Μετάφρασης

Τμήμα Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΚΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Μεταφράζοντας τις ανθρωπιστικές επιστήμες

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Στόχοι της ενότητας

- Στόχος της ενότητας 2 είναι να παρουσιάσει τις δυσκολίες που σχετίζονται με τη μετάφραση προς τα ελληνικά κειμένων των ανθρωπιστικών επιστημών (όπου ανθρωπιστικές επιστήμες = ανθρωπιστικές, κοινωνικές επιστήμες και τέχνες).
- Στην παρούσα ενότητα, εξετάζονται γενικά οι ανθρωπιστικές επιστήμες.

Traduire les sciences humaines I

Le traducteur doit connaître aussi bien que possible deux langues, de façon à être capable de saisir les nuances du texte original et de les restituer dans la langue cible [...] Des deux langues, **il est souhaitable que le traducteur connaisse la langue cible sur le bout des doigts, c'est-à-dire qu'il possède, autant que faire se peut, les automatismes et un sens spontané des nuances propres à cette langue. Qu'il ait besoin d'approfondir, dans chaque cas, certains problèmes de la langue source est moins grave que le fait de ne pas saisir le poids des mots qu'il manie lui-même.**

Βλ. Ανοικτό Ψηφιακό Μάθημα [Ανάλυση και Παραγωγή Λόγου 1](#)

II

Connaître des langues est une chose, **savoir écrire** en est une autre. Souvent, cette dernière capacité peut aider à compenser certaines faiblesses linguistiques. En revanche, **rien n'est plus désastreux qu'un traducteur incapable d'écrire**. Il sera généralement tenté de calquer ses phrases sur celles de l'original et de produire un texte inintelligible ou illisible. Son texte « **sentira la traduction** » et, en règle générale, ne sera pas publié.

(Rochlitz 2001)

«Les odeurs de traduction»

Συγκρίνετε τη θέση του Rochlitz με τα λεγόμενα του επιφανούς ψυχαναλυτή και στοχαστή Jean-Bertrand Lefèvre-Pontalis, σχετικά με τη μετάφραση (και δοκιμάστε τις δυνάμεις σας στη μετάφραση του αποσπάσματος):

«Pour moi, "faux sens" et même "contresens" décelés dans une traduction sont péchés véniels. Mais pouvoir dire : ça sent la traduction, cela, c'est rédhibitoire. [...] Les odeurs de traduction, c'est comme les odeurs de cuisine : ça coupe l'appétit et ôte au mets sa saveur » (Pontalis 1998, 202).

III

Le traducteur doit encore disposer d'un **minimum de connaissances du domaine scientifique en question** ; d'un minimum, car, fréquemment, le livre en question est précisément traduit en raison de son apport de perspectives nouvelles et le traducteur est l'un des premiers à découvrir et à exposer ces idées encore peu familières, souvent liées à un vocabulaire nouveau pour lequel il lui faut chercher des équivalents. Le traducteur doit aussi disposer d'une **culture générale assez étendue, sans quoi, en sciences humaines notamment, il laissera échapper de nombreuses allusions, citations, paraphrases ou pointes ironiques, tout le « second degré » des textes.**

(Rochlitz *ό.π.*)

Ιδιαιτερότητα των ανθρωπιστικών επιστημών

- Οι ανθρωπιστικές επιστήμες διαφέρουν από τις θετικές επιστήμες; (ορολογία)
- Διαφέρουν από τη λογοτεχνία; (ύφος)

Ναι και γι' αυτό η μετάφρασή τους θέτει
ιδιαίτερα ζητήματα Heim & Tymowski (2006)

Ανοιχτότητα και αμφισημία

- Ορολογία πολύ πιο ρευστή στις ανθρωπιστικές επιστήμες σε σχέση με τις θετικές
- Ορολογική πολλαπλότητα (πολλαπλές αποδόσεις στα ελληνικά)
- Π.χ. Φιλοσοφία: Heidegger, Dasein = Ώδε είναι, Εδωνά είναι
- Π.χ. Θεωρία της λογοτεχνίας, Procédé= Τέχνασμα, τεχνική
- Πολλαπλότητα των εννοιών και των θεωριών
- Επικαθορισμός από το τοπικό-εθνικό στοιχείο (μεγαλύτερος πολιτισμικός επικαθορισμός σε σχέση με τις θετικές επιστήμες): με άλλα λόγια, οι εθνικές ή τοπικές ή άλλες σχολές έχουν ιδιαίτερη βαρύτητα σε επίπεδο εννοιών και όρων

Ιδιαιτερότητα της διαπολιτισμικότητας

- Σύγκριση μεταξύ πολιτισμών
- Αγκίστρωση σε διαφορετικές πραγματικότητες
- Σε διαφορετικές εθνικές σχολές, στις οποίες οι εννοιολογικές αποχρώσεις είναι πολύ σημαντικές
- Πολλαπλασιασμός των δυσκολιών στη μετάφραση
- Ανάγκη απόφασης και επιλογής: π.χ. μεταφρασεολογία και μεταφραστικές σπουδές

Ιδιαιτερότητα της διεπιστημονικότητας

- Σήμερα, οι ανθρωπιστικές επιστήμες λειτουργούν ως επί το πλείστον διεπιστημονικά
- Στις υφιστάμενες δυσκολίες που προαναφέρθηκαν, προστίθεται η αναφορά σε πολλαπλά πεδία και πολλές και διαφορετικές κοινότητες λόγου (communautés de discours)
- Εξαιρετικά σημαντική η θέση του **συγκειμένου**, με την **έννοια των ευρύτερων επιστημονικών και πολιτισμικών συμφραζομένων**

Immanuel Wallerstein, 1981 (in Heim & Tymowski [2006])

Le traducteur, afin de traduire un concept correctement, doit donc savoir (a) dans quelle mesure celui-ci fait l'objet d'un consensus (et de la part de qui), à la fois au moment de l'écriture du texte et au moment de sa traduction ; et (b) jusqu'à quel point ce consensus est partagé dans une langue et dans l'autre. Le traducteur devrait aussi être capable de percevoir si l'auteur est conscient ou pas de la dimension polémique du concept en question, ou s'il est prêt à admettre cette dimension polémique.

Μεγάλες απαιτήσεις: η σπουδή και πάλι

Cela n'est pas une mince affaire, et il n'existe pratiquement aucun ouvrage de référence susceptible d'offrir de telles informations. Le meilleur dictionnaire sera d'un piètre secours, même si les encyclopédies peuvent parfois se révéler plus utiles. En réalité, le genre de connaissances requis ne peut s'acquérir que par une lecture assidue des ouvrages de la spécialité, et ce dans les deux langues.

Idéalement donc, le traducteur ne doit pas simplement avoir reçu une formation spécifique mais avoir fréquenté la littérature de la spécialité sur une longue période et, de préférence, porter un intérêt particulier au sujet abordé par le texte. Cet idéal ne sera jamais atteint avant que ne se soit constituée une **communauté de traducteurs spécialisés**, formés aux techniques de la traduction et aux disciplines des sciences humaines et sociales.

Je ne m'interrogerai pas ici sur les structures qu'il faudrait mettre en place pour atteindre un tel objectif, me bornant à constater qu'elles n'existent pas. En effet, la plu-part des traductions en sciences humaines et sociales sont réalisées soit par des chercheurs qui sont de piètres traducteurs, soit par des traducteurs qui ont avant tout une formation littéraire. Les résultats sont globalement désastreux (à quelques rares et notables exceptions près).

Περί ύφους

Μυθοπλασία και Ανθρωπιστικές Επιστήμες

Alors que spécificités stylistiques et expressivité sont au fondement du texte littéraire, la signification et l'impact des textes de sciences humaines ne dépendent pas en général des procédés stylistiques mis en œuvre ; même si certains auteurs s'enorgueillissent de leur style. Bien sûr, certains textes, comme les récits historiques, se rapprochent de la littérature. Mais en général, celle-ci privilégie la nuance, les sciences humaines, la clarté. Dans le domaine de la fiction, les idées et les faits sont créés dans et par le texte ; dans celui des sciences humaines, ces idées et ces faits sont tirés du monde extérieur. Les deux types de textes sont ancrés culturellement, mais plus encore les textes de sciences humaines car nombre d'entre eux présupposent et/ou décrivent des interactions entre différentes cultures (Heim & Tymowski 2006, 4)

Ασκήσεις I

Διαβάστε το παρακάτω κείμενο και εντοπίστε τις δυσκολίες μετάφρασης που σχετίζονται συγκεκριμένα με όσα προαναφέρθηκαν, με έμφαση στην ορολογία της ηθικής.

L'éthique

L'éthique fait maintenant partie de notre discours quotidien. On parle de l'éthique de

la science, de l'éthique de la médecine, de l'éthique du journalisme, de l'éthique en politique. Le mot désignant ce qui règle les conduites admises et pratiquées dans une société, la morale, est remplacé par celui qui qualifie la discipline chargée de les étudier, l'éthique ; parce qu'on ne souhaite plus parler de morale. Cela fait vieux jeu. Et on s'en tire à bon compte en utilisant la simple traduction du mot anglo-saxon « ethics »: morale. Il est vrai qu'il est plus désagréable d'entendre dire de sa conduite qu'elle a été immorale plutôt que contraire à l'éthique. L'éthique d'un métier, chacun de ceux qui l'exercent connaît très bien son code : il suffit de demeurer dans les limites de ce qui définit spécifiquement l'objet de cette profession.

La science, cela n'a rien d'éthique prétendent d'aucuns. Si! La vraie science est toujours éthique. Dans son domaine, tout comportement qui s'écarte si peu que ce soit d'une véritable approche scientifique, de l'approfondissement des connaissances, de la découverte de nouvelles données, est un comportement antiscientifique et, par là même non éthique.

Léon Schwartzberg, *Face à la détresse*, 1994

Βιβλιογραφία

- Delisle, Jean Lee-Jahnke Hannelore & Cormier, Monique C. (1999/2008). Ορολογία της Μετάφρασης, Πρόλογος – Μετάφραση Γεώργιος Φλώρος, Αθήνα: Εκδόσεις Μεσόγειος
- Rochlitz, Rainer, « Traduire les sciences humaines », *Raisons politiques* 2/2001 (n° 2) , p. 65-77
URL : www.cairn.info/revue-raisons-politiques-2001-2-page-65.htm.
DOI : [10.3917/rai.002.0065](https://doi.org/10.3917/rai.002.0065).
- J.-B. Pontalis, « Encore un métier impossible », dans *Perdre de vue*, Paris, Gallimard, « Connaissance de l'Inconscient », 1988
- Γιαννουλοπούλου, Γιαννούλα,
http://www.eleto.gr/download/Conferences/4th%20Conference/4th_04-18-GiannoulopoulouGiannoula.pdf

- Μ. Αραποπούλου & Γ. Γιαννουλοπούλου. Η χρήση της γλώσσας στα μη γλωσσικά μαθήματα: ο λόγος των επιστημών,
http://www.komvos.edu.gr/glwssa/odigos/thema_e7/e_6_thema.htm
- Heim, M. H. & Tymowski, A. W. (eds.), *Guidelines for the Translation of Social Science Texts*, New York, American Council of Learned Societies, 2006, www.acls.org/sstp.htm

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Δημητρούλια Ξανθίπη. «Μετάφραση δοκιμιακού λόγου. Μεταφράζοντας τις ανθρωπιστικές επιστήμες». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <https://opencourses.auth.gr/courses/OCRS504/>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Τέλος ενότητας

Επεξεργασία: Ιωαννίδου Κυριακή
Θεσσαλονίκη, Σεπτέμβριος 2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

